

כוונת מצוות ישיבה בסוכה (סימן תרכה) ודיני הדפנות (סימן תרל)

המקור לחג הסוכות

- ויקרא פרק כג, לג-מד

(לג) וידבר יקוק אל משה לאמר: (לד) דבר אל בני ישראל לאמר בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות שבעת ימים ליקוק: (לה) ביזם הראשון מקרא קדש כל מלאכת עבודה לא תעשו: (לו) שבעת ימים תקריבו אשה ליקוק ביזם השמיני מקרא קדש יהיה לכם והקרבתם אשה ליקוק עצרת הוא כל מלאכת עבודה לא תעשו: (לז) אלה מועדי יקוק אשר תקראו אתם מקראי קדש להקריב אשה ליקוק עלה ומנחה זבח ונסכים דבר יום ביומו: (לח) מלבד שבת יקוק ומלבד מתנותיכם ומלבד כל נדריכם ומלבד כל נדבותיכם אשר תתנו ליקוק: (לט) אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את חג יקוק שבעת ימים ביזם הראשון שבתון וביזם השמיני שבתון: (מ) ולקחתם לכם ביזם הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני יקוק אלהיכם שבעת ימים: (מא) וסגתם אתו חג ליקוק שבעת ימים בשנה חקת עולם לדורותיכם בחדש השביעי תחגו אתו: (מב) בספת תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בספת: (מג) למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים אני יקוק אלהיכם: (מד) וידבר משה את מעדי יקוק אל בני ישראל: פ

סימן תרכה – כוונת המצווה במהות הסוכה – סוכות ממש או ענני כבוד

- תלמוד בבלי מסכת סוכה דף יא עמוד ב

דתיא: כי בסכות הושבתי את בני ישראל - ענני כבוד היו, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם¹.

- טור אורח חיים הלכות סוכה סימן תרכה

בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם וגו' תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים

וכן הרבה מצות לפי שהוא דבר שראינו בעינינו ובאזנינו שמענו ואין אדם יכול להכחישנו והיא המורה על אמיתת מצאות הבורא יתעלה שהוא ברא הכל לרצונו והוא אשר לו הכח והממשלה והיכולת בעליונים ובתחתונים לעשות בהן כרצונו ואין מי שיאמר לו מה תעשה כאשר עשה עמנו בהוציא אותנו מארץ מצרים באותות ובמופתים.

והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם הם ענני כבודו שהקיפן בהם לבל יכה בהם שרב ושמש ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שנזכור נפלאותיו ונוראותיו ואף על פי שיצאנו ממצרים בחדש ניסן לא צונו לעשות סוכה באותו הזמן לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך ולכן צוה אותנו שנעשה בחדש השביעי שהוא זמן הגשמים ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו ואנחנו יוצאין מן הבית לישב בסוכה בזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה.

וסוכה זו צריך שתהיה במקום הראוי לעשותה וממין הראוי ושיהיו דפנותיה כראוי בשיעורם ובמנינם ושיהיה סככה כראוי ושלא תהא גבוה יותר משיעורה ולא נמוכה פחות משיעורה ולא קטנה משיעורה:

- ב"ח אורח חיים סימן תרכה

א בסכת תשבו וגו' תלה הכתוב וכו'. איכא למידק בדברי רבינו שאין זה מדרכו בחיבורו זה לבאר הכונה לשום מקרא שבתורה כי לא בא רק לפסוק הוראה או להורות מנהג ופה האריך לבאר ולדרוש המקרא דבסכת תשבו.

ויראה לי לומר בזה שסובר דכיון דכתיב למען ידעו וגו' לא קיים המצוה כתיקונה אם לא ידע כוונת מצות הסוכה כפי פשטה ולכן ביאר לפי הפשט דעיקר הכוונה בישיבת הסוכה שיזכור יציאת מצרים וזה הטעם בעצמו לרבינו ז"ל במה שכתב בהלכות ציצית בסימן ח' (עמ' כה) ויכוין בהתעטפו שצונו המקום וכו' וכן בהלכות תפלין בסימן כ"ה (עמ' עא) כתב ויכוין בהנחתם שצונו המקום להניח וכו' כדי וכו' מה שלא עשה כן בשאר הלכות כי לא כתב שיכוין שום כוונה בעשיית המצוה מפני כי המקיים המצוה כדינה יוצא בה אף על פי שלא היתה לו שום כוונה אבל ביציאת שכתוב בהן (במדבר טו מ) למען תזכרו וגו' וכן בתפלין כתוב (שמות יג ט) למען תהיה תורת יי' בפניך שפשוטו הוא שהתפלין הם אות וזכרון כדי שיהא תורת יי' שגור בפיו כי ביד חזקה הוצרך יראה שלא קיים המצוה כתיקונה אם לא יכוין אותה הכוונה ולכן כתב בהלכות אלו ויכוין וכו' וכן גבי סוכה שכתוב למען ידעו וגו' משמע ליה גם כן שצריך שיכוין בשעת ישיבת הסוכה הטעם המכוון במצוה:

- שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרכה סעיף א

בסוכות תשבו שבעת ימים וגו' כי בסוכות הושבתי את בני ישראל הם ענני כבוד שהקיפם בהם לבל יכם שרב ושמש² (ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה) (מהרי"ל).

¹ - ספרא אמור פרשה יב (וכן הוא במכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק יג, כ ובמכילתא דרבי ישמעאל בשלח - מסכתא דויהי פתיחתא)

...למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים, רבי אליעזר אומר סוכות ממש היו, רבי עקיבא אומר בסוכות ענני כבוד היו, בהוציא אותם מארץ מצרים, מלמד שאף הסוכה זכר ליציאת מצרים.

² פסקי תשובות אורח חיים סימן תרכה

- ט"ז אורח חיים סימן תרכה
...מ"ש רבינו אח"כ והסוכה הם ענני כבוד כו' דהיינו כר"א שזכרנו וזהו מצוה בפ"ע לא בשביל זכר י"מ כר"ע...

- משנה ברורה סימן תרכה ס"ק א
כי בסוכות הושבתי וכו' הם ענני כבוד וכו' - ...וכתבו האחרונים שיכין בישיבתה שצונו הקדוש ברוך הוא לישב בסוכה **זכר ליציאת מצרים וגם זכר לענני כבוד שהקיפן אז עלינו** להגן עלינו מן השרב והשמש. **וכל זה לצאת ידי המצוה כתקונה הא דיעבד יוצא כל שכין לצאת לבד** [פמ"ג]:

- פסקי תשובות אורח חיים סימן תרכה אות ב
...**ובבכורי יעקב** (סק"ג) הסכים לדברי הב"ח והוסיף "ואם לא כיון טעם המצוה אפילו בדיעבד לא יצא, ולכן אם אכל בלילה ראשונה בסוכה בלא כוונה זו יש להחמיר ולאכול שוב כזית ככוונה, ויזהר כל אחד ללמד ולספר לבניו ולבני ביתו בלילה ראשונה כוונת מצוות סוכה" וכו' וכן פסק כשיטה זו בס' דרך פיקודיך (להגה"ק בעל בני יששכר זי"ע).

ולכן, אם כי אין לנו אלא הכרעת המשנ"ב עפ"י גדולי הפוסקים שבדיעבד יוצא כל שכין לצאת בלבד, מ"מ **בודאי ראוי לכל אדם לצאת ידי כל השיטות במצוה חביבה זו ולדקדק מאד לכיון טעמי המצוה** כפי המבואר לעיל אות א'.

- שפת אמת דברים לסוכות [תרמ"ז]
למען ידעו כו' בסוכות הושבתי י"א סוכות ממש וי"א ענני כבוד. ובודאי הכל אמת כי ענין סוכות ממש הוא מה שזכו בני" להיות נמשך אחר השי"ת ויצאו מהנהגת הטבע. כמ"ש במדרש ולא נחם אלקים דרך ארץ ע"ש. וכפי מה שזכין להבדל מן הטבע כמו כן זכין להנהגה שלמעלה מהטבע והוא בחי' ענני הכבוד. והרמז הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו. ובחי' הסוכה שהוא רמז לדור המדבר הוא כענין מצוה ראשונה של אברהם אע"ה לך לך כו' אל הארץ אשר אראך. שע"י שעזב ארצו ומולדתו זכה לראות מה שא"י לראות בדרך הטבע. וכן כ' בספרים כי סוכה הוא מלשון סוכה ברוח הקודש. היינו ע"י שנבדלים מהטבע כענין צא מדירת קבע שעוה"ז לבנ"י הוא ארעי שעיקר דירתם הוא למעלה. ובימים אלו יכולין בני" לצאת מן הטבע. ועי"ז יכולין לראות אור הצפון כנ"ל:

- אמרי אמת סוכות ימים ראשונים סוכות [תרצ"ד] ליל א'
בגמרא (סוכה יא ב) איכא פלוגתא אי סוכות ענני הכבוד היו או סוכות ממש, ר"ע אומר סוכות ממש עשו להם, בשלמא למאן דאמר ענני כבוד היו היה זה נס ולכן כתיב (ויקרא כג מג) למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל אבל למאן דאמר סוכות ממש עשו להם מה החשיבות בזה (עי' שפ"א סוכות תרמ"ד ד"ה איתא), אולם סוכות ממש היינו כדאיתא (סוכה ט א) שחל שם שמים על הסוכה וזה שילפינן (שם ד ב) שיעור עשרה טפחים לסוכה מהא דארון תשעה וכפורת טפח שהיתה שם השראת השכינה ועל זה נאמר למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי, כשבני ישראל יצאו ממצרים רחצו אותם כליל מטומאתם והכניסום לסוכות כדי שיוכל לחול עליהם שם שמים כענין שכתוב (דברים כג טו) כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך להצילך וגו' והיה מחנך קדוש ואיתא בגמרא סוטה (ג ב) בתחילה קודם שחטאו ישראל היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד שנאמר כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך וברש"י עם כל אחד ואחד בביתו וזהו סוכות ממש...

סימן תרל – בדיני דפנות

דפנות מדבר המקבל טומאה

- משנה מסכת סוכה פרק א משנה ה
חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אין מסככין בהן וכולן שהתירן כשרות וכולן כשרות לדפנות:
- תלמוד בבלי מסכת סוכה דף ז עמוד ב
ושחמתה מרובה מצלתה פסולה. תנו רבנן: חמתה - מחמת סיכוך, ולא מחמת דפנות. רבי יאשיה אומר: אף מחמת דפנות. אמר רב ימר בר שלמיה משמיה דאביי: מאי טעמא דרבי יאשיה - דכתיב וסכת על הארון את הפרכת. פרכת מחיצה, וקא קרייה רחמנא סככה. אלמא: מחיצה כסכך בעינן. ורבנן: ההוא דניכוף ביה פורתא, דמחזי כסכך.
- תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סוכה פרק א הלכה ו

והוא כפי דברי רבי אליעזר בגמ' סוכה (יא ב) **אבל לדברי רבי עקיבא (שם) סוכות ממש עשו להם**, וקשה הלא קיימא לן בכל מקום שנחלקן רבי אליעזר ורבי עקיבא הלכה כרבי עקיבא, ותירץ הב"ח שהכא דברי רבי אליעזר עיקר כי כן תירגם אונקלוס (ויקרא כ"ג מ"ג) "ארי במטלת עננין אותיבת", כי רק לטעם זה שייך לעשות זכר על כך משא"כ לטעם של סוכות ממש עשו להם, **וכן סתמו רש"י והרמב"ן (שם) כפי דברי רבי אליעזר**.

אמנם הרשב"ם (שם) מבאר ענין חג הסוכות עפ"י טעמו של רבי עקיבא, וז"ל: "חג הסוכות בשעת האסיף אשר מלאו הגרנות בר והיקבים תירוש ויצהר וצוה הכתוב לישב בסוכות לזכרון כי במדבר ישבו באהלים ולא היה להם קרקע ולא דגן תירוש ויצהר וכו' ומתוך כך תתנו הודאה למי שנתן לכם נחלה ובתים מלאים כל טוב ואל תאמרו בלבבכם כחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה" וכו', **ובפמ"ג (מ"ז סי' זה) מביא דברי רשב"ם אלו ומסכים לדבריו** כי כוונת דברי עקיבא פסקינן. ונפק"מ מכל הנ"ל להלכה לענין הכוונה בעת קיום המצוה שלכמה מן הפוסקים בסוכה כוונת המצוה היא לעיכובא (כדלהלן אות ב'), **וירא שמים יוצא ידי שניהם וכיון ב' הכוונות הנ"ל**, כי אלו ואלו דברי אלהים חיים.

...רבי יסא בשם רבי חמא בר חנינה [שמות מ ג] וסכת על הארן את הכפורת / הפרוכת/. מיכן שהדופן קרוי סכך מיכן שעושין דפנות בדבר שהוא מקבל טומאה.

- ספר אור זרוע חלק ב - הלכות סוכה סימן רפט

ירושלמי ר' לוי בשם ר' חמא בר חנינה כתיב וסכת על הארון את הכפורת / הפרוכת/ מיכן שהדופן קרוי סכך מיכן שעושין דפנות בדבר **שאינו** מקבל טומאה. ולפי זה יש לנו לפרש דהא דקתני וכולן כשירות דהיינו דוקא אחבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים קאי דכשרין דאורייתא אפי' לסכך ורבנן הוא דגזור בהו ולדפנות לא גזור וכפי זה היה צריך להזהר שלא לעשות הדפנות מדבר המקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ.

- שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרל סעיף א

כל הדברים כשרים לדפנות (וא"צ להעמידם דרך גדילתן) (טור), ואפילו חמתה מרובה מצלתה מחמת הדפנות, כשרה. הגה: מ"מ לא יעשה הדפנות מדבר שריחו רע (ר"ן), או דבר שמתייבש תוך ז' ולא יהא בו שיעור מחיצה (ד"ע).

שתיים כהלכתן ושלישית טפח (בכמין גם ובמפולשת)

- תלמוד בבלי מסכת סוכה דף ו עמוד ב

ושאין לה שלש דפנות. תנו רבנן: שתיים כהלכתן, ושלישית אפילו טפח. רבי שמעון אומר: שלש כהלכתן, ורביעית אפילו טפח. במאי קמיפלגי? רבנן סברי: יש אם למסורת, ורבי שמעון סבר: יש אם למקרא. רבנן סברי: יש אם למסורת, בסכת בסכת בסכות - הרי כאן ארבע, דל חד לגופיה - פשו להו תלתא. שתיים כהלכתן, ואתאי הלכתא וגרעתה לשלישית, ואוקמה אטפח. רבי שמעון סבר: יש אם למקרא: בסכות בסכות בסכות - הרי כאן שש, דל חד קרא לגופיה - פשו להו ארבע. שלש כהלכתן, ואתאי הלכתא וגרעתה לרביעית ואוקמה אטפח.

- תלמוד בבלי מסכת סוכה דף ו עמוד ב

ואותו טפח היכן מעמידו? - אמר רב: מעמידו כנגד היוצא (רש"י: מקום שהמחיצה כלה, באיזה שירצה אם השתיים מזרחית צפונית - יעשה הטפח בסוף הצפונית במקצועו לצד מערב, או במזרחית לצד דרום)... (דף ז עמוד א) וכן מורין בי מדרשא: מעמידו כנגד היוצא.

רבי סימון, ואיתימא רבי יהושע בן לוי אמר: עושה לו טפח שוחק, ומעמידו בפחות משלשה טפחים סמוך לדופן, וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי (רש"י: סמוך לאחת הדפנות, ופחות משלשה כלבוד, והויא ליה כמחיצה של ארבעה טפחים, ומשך סוכה שבעה, נמצא רובו של דופן עשוי).

אמר רב יהודה: סוכה העשויה כמבוי (רש"י: ששתי הדפנות זו כנגד זו) - כשרה (רש"י: דהא נמי קרי כהלכתן), ואותו טפח - מעמידו לכל רוח שירצה (רש"י: שהרי יש כאן ארבעה יוצאין, ולא יזהר יוצא שירצה יעשנו). רבי סימון, ואיתימא רבי יהושע בן לוי אמר: עושה לו פס ארבעה ומשהו, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן, וכל פחות משלשה סמוך לדופן כלבוד דמי (רש"י: דופן גמור של ארבעה טפחים, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לדופן אצל מקצוע פס ארבעה, דכי אמרין לבוד - איכא שבעה טפחים, ארוך כדי סוכה קטנה).

ומאי שנא התם דקאמרת סגיא טפח שוחק, ומאי שנא הכא דקאמרת בעיא פס ארבעה? - התם דאיכא שתי דפנות (רש"י: שלמות כהלכתן כמין גאם, דאין נראות מפולשות כי האי) כהלכתן (הרי"ף גרס "דעריבן"³) - סגי ליה בטפח שוחק, הכא דליכא שתי דפנות, אי איכא פס ארבע - אין, אי לא - לא.

אמר רבא: ואינה נותרת אלא בצורת הפתח (רש"י: ...דטפח ששינו בברייתא שמתיר בדופן שלישי - אינו מתיר אלא אם כן עשאו לאותו טפח צורת הפתח על פני כל הדופן כולו, כיצד, קנה של חצי טפח אצל היוצא, וקנה של חצי טפח במקצוע שכנגדו, וקנה על גביהם מזה לזה, הוה ליה כאילו כל הדופן סתום, דפתח שיש לו צורת פתח סתימה מעלייתא היא, בפרק קמא דעירובין (ב, ב), וזהו טפח שאמרו חכמים).

איכא דאמרי, אמר רבא: וניתרת נמי בצורת הפתח (רש"י: משמע: דטפח ששינו היינו כדפריש ר' סימון לעיל: עושה סתימה טפח אצל היוצא, ואתא רבא למימר: דאם עשה צורת הפתח על פני כל הדופן בשני קנים כל שהוא, וקנה על גביהם - קאי ליה במקום טפח, ומכשר ליה כוונתיה, דאו האי או האי מכשר).

איכא דאמרי, אמר רבא: וצריכא נמי צורת הפתח (רש"י: משמע דתרוייהו בעינן; טפח אצל היוצא, וקנה בזוית שכנגדו, וקנה שעל גביהם קאי מטפח זה לקנה של זוית).

רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקא עביד טפח שוחק, וקא עביד צורת הפתח. אמר ליה: לא סבר מר להא דרבא, דאמר רבא: ונתרת נמי בצורת הפתח? אמר ליה: אנא כאידך לישנא דרבא סבירא לי, דאמר רבא: וצריכא נמי צורת הפתח.

- הלכות רי"ף גיאת הלכות סוכה

...ועלתה ההלכה דבסוכה שיש לה ב' דפנות כתקנן וכהלכתן עושה טפח שוחק ומעמידו בפחות מג' סמוך לדופן ועשה לה נמי צורת פתח ומאי צורת הפתח קנה מכאן קנה מכאן וקנה על גביהם וסוכה העשויה כמבוי עושה פס ד' ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לדופן ועושה לה נמי צורת הפתח.

³ רי"ף מסכת סוכה דף ב עמוד ב:

...התם דאיכא שתי דפנות דעריבן סגי ליה בטפח שוחק הכא דליכא שתי דפנות דעריבן אי איכא פס ד' ומשהו אין ואי לא לא.

- רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ד ה"ב-ה"ג

סוכה שאין לה שלש דפנות פסולה, היו לה שתי דפנות גמורות זו בצד זו כמין גם עושה דופן שיש ברחבו יתר על טפח ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות ודיו, **וצריך לעשות לה צורת פתח מפני שאין לה שלש דפנות גמורות**, וכבר בארנו בהלכות שבת שצורת פתח האמורה בכל מקום אפילו קנה מכאן וקנה מכאן על גביהן אף על פי שאינו מגיע להן.

היו לה שתי דפנות זו כנגד זו וביניהן מפולש, עושה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחת משתי הדפנות וכשרה, **וצריך לעשות לה צורת פתח...**

- רא"ש מסכת סוכה פרק א סימן ו

וסוכה העשויה כמבוי הוה מסתברא למימר כיון שצריך בדופן השלישי פס ד' ומשהו ויש בו הכשר סוכה כשאתה מעמידה בפחות משלשה סמוך לדופן אין צריך צורת הפתח ויש שפסקו כך וי"א מדקאמר הגמרא מ"ש התם דסגי ליה בטפח שוחק ומ"ש הכא וכו' ומשני גמרא התם דאיכא שתי דפנות דעריבן סגי בטפח שוחק וכו' אלמא יתרון התיקון במחיצות גרועות דלא עריבן משוי אותן למחיצות טובות להתיר בתיקון גרוע ושקולין הם לענין צורת הפתח וסברא הראשונה יותר חזקה ובריאה **אלא שהרב אלפסי ז"ל אית ליה סברא אחרונה כמו שאפרש וצריכין אנו לילך אחריו וכן כתב הרמב"ם ז"ל** (פ"ד מהלכות סוכה ה"ג).

- בית יוסף אורח חיים סימן תרל

ומיהו כל היכא דעביד [שלש] דפנות של שבעה טפחים תו לא בעי צורת פתח שאין צורת פתח חיוב בסוכה.

- שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרל

סעיף ב: דפנות הסוכה, אם היו שתיים זו אצל זו כמין ג"ם; עושה דופן שיש ברחבו יותר על טפח ומעמידו בפחות מג' לאחד מהדפנות, ויעמיד קנה (כנגד הכותל) (טור) כנגד אותו טפח, ויעשה לה צורת פתח שיעמיד קנה עליו ועל הטפח, וכשרה אף על פי שהקנה שעל גביהן אינו נוגע בהן. הגה: ואם הטפח והדופן מגיע לסכך, אין צריך קנה על גביהן (מרדכי הגה"מ פ"ד); ומה שנהגו בצורת הפתח עגולה הוא לנוי בעלמא (כ"כ המרדכי).

סעיף ג: היו לה שני דפנות זו כנגד זו וביניהם מפולש, עושה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות, וכשרה; וגם בזה צריך לעשות צורת פתח, שיתן קנה מהפס על הדופן האחד; וי"א שאין זה צריך צורת פתח. הגה: אבל אם איכא דופן ז' בלא לבוד, א"צ כאן צורת הפתח עד סוף הכותל, הואיל ואיכא דופן ז' שהוא שיעור הכשר סוכה; וכל שכן שאין צריכין צורת הפתח כשהדופן שלימה; ומה שנהגו בצורת הפתח כשיש לה דפנות שלימות, אינו אלא לנוי בעלמא (ר"ן והמגיד פ"ד וכל בו ובי"ש בשם מרדכי).

- משנה ברורה סימן תרל ס"ק טז

וי"א שאין זה צריך צורת הפתח - דלא דמי לס"ב ששם התיקון בפס רחב טפח שהתיקון הוא גרוע ע"כ צריך צורה"פ להשלים השיעור משא"כ כאן שיש תיקון טוב בפס ד' ע"כ ס"ל דאין צריך צורה"פ **וכתבו האחרונים דיש להחמיר כסברא הראשונה.**

- משנה ברורה סימן תרל ס"ק יח

הואיל ואיכא דופן ז' וכו' - אף שהכותל שלישי שהוא עומד נגדו הוא מרוחק ממנו הואיל שעכ"פ איכא ג' דפנות בסוכה. **ומסתברא דדוקא אם הריחוק הוא לא יותר מעשרה אמות דנחשב זה כפתח ועיין לקמן בס"ה:**

- שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרל סעיף ד

במה דברים אמורים, בעושה סוכתו במקום שאין דופן אמצעי כנגדה; אבל העושה סוכתו באמצע החצר, רחוק מדפנות החצר, אף על פי שאין לה אלא שתי דפנות זו כנגד זו, די לה בתיקון המתיר כשתי דפנות העשויות כמין גם⁴.

- שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרל סעיף ה

כשהכשירו בשתי דפנות העשויות כמין ג"ם בטפח וצורת פתח, אפילו אם יש בשתי הדפנות פתחים הרבה שאין בהם צורת פתח שכשצטרף כל הפרוץ יהיה מרובה על העומד, כשרה (רק שלא יהיו הפתחים בקרנות, כי המחיצות צריכין להיות מחוברים כמין ג"ם) (ר"ן); ובלבד שלא יהא בהם פירצה יתירה על י' אמות; ואם יש בה צורת פתח, אפילו ביותר מעשר. ולהרמב"ם, אפילו יש לה צורת פתח, אם יש לה פירצה יותר מעשר, פסולה אלא א"כ עומד מרובה על הפרוץ. הגה: ונהגו עכשיו לעשות מחיצות שלימות, כי **אין הכל בקיאיין בדין המחיצות** (כל בו); ומי שאין לו כדי צרכו למחיצות, עדיף אז לעשות ג' מחיצות שלימות, מד' שאינן שלימות (מהר"ל).

- משנה ברורה סימן תרל ס"ק כח

(כח) לעשות מחיצות שלמות - ר"ל שלא ע"י עצות של לבוד וצורה"פ ובהלכות של ר' יצחק גיאות ראיתי שכתב ג"כ דלמצוה מן המובחר בעיני שיהיה ג' דפנות הסוכה סתומות מכל רוחותיה ולא יהא מקום פתוח אלא מקום הפתח בלבד:

⁴ פסקי תשובות אורח חיים סימן תרל אות ו

והמחשת הדברים (עפ"י דוגמא השכיחה בזמננו) בסוכה שיש לה שלשה דפנות, אך הסכך אינו מגיע עד הדופן השלישית אלא יש הפסק אויר של ג' טפחים או יש סכך פסול ד' אמות (השיעורים לפי מדות זמננו - להלן סי' תרל"ג), נמצא שהכותל האמצעי אינו יכול לשמש כדופן לסוכה, אעפ"כ כיון שאין מפולש כמבוי ממש, ניתרת הסוכה אם יעשה לה ברוח הרביעית דופן טפח הסמוכה פחות מג' טפחים לאחד מב' הדפנות שבצדדיה וצורת הפתח של ד' טפחים.

דפנות מבד

- משנה מסכת סוכה פרק ב משנה ד
העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה כשרה...
- תלמוד בבלי מסכת סוכה דף כד עמוד ב
אמר רב אחא בר יעקב: כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה - אינה מחיצה. תנן: העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה - כשרה. והא קאזיל ואתי! - הכא במאי עסקינן - בקשין (רש"י: אילנות זקנים ועבים). - והאיכא נופו (רש"י: שהולך וזא, ופעמים שאף הנוף מן הדופן!) - דעביד ליה בהוצא ודפנא (רש"י: אורג הנוף כמין מחיצה, שלא יגיעו הרוח). - אי הכי מאי למימרא? - מהו דתימא: ניגזר דלמא אתי לאשתמושי באילן, קא משמע לן.
- ספר מצוות קטן, הגהות רבינו פרץ מצוה צג אות יט
ונהגו העולם לעשות מחיצות שלימות לפי שאין הכל בקיאי לעשות בענין זה. ומה שנהגו העולם לעשות כל הארבע מחיצות מיריעו של סדינין בלא שום (ערמה) [ערבה] אין נכון אף על פי שקושרן בטוב משום דזמנין דמנתקי ולא אדעתייהו והוי לה מחיצה שאינה עומדת ברוח דלא שמה מחיצה. והרוצה לעשות בסדינין בלא ערבה טוב שיארוג במחיצות קנים פחות מג'.
- שולחן ערוך אורח חיים הלכות סוכה סימן תרל סעיף י
העושה סוכתו בין האילנות, והאילנות דפנות לה; אם היו חזקים, או שקשר אותם וחיזק אותם עד שלא תהא הרוח מצויה מנידה אותם תמיד, ומילא בין האוירים בתבן ובקש כדי שלא תניד אותם הרוח, וקשר אותם, הרי זו כשרה; על כן אין נכון לעשות כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים, אף על פי שקשרן בטוב, זמנין דמינתקי ולא אדעתייהו והוי ליה מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה; והרוצה לעשות בסדינים, טוב שיארוג במחיצות קנים בפחות משלשה.
- ערוך השולחן אורח חיים סימן תרל סעיף לב
ולפיכך אין לעשות מחיצות הסוכה מיריעות של פשתן או מחצלות דקים שהרוח מנענען ואף על פי שקשרן ביתידות דחיישין שמא יתנתקו ולא אדעתייהו וה"ל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה [טור] ומ"מ בדיעבד אם קשרן כשרות ויש מי שאומר דמחיצה אחת יכול לעשות גם לכתחלה [ט"ז סקי"א] ויש לסמוך על זה במקום הצורך והרוצה לעשות בכל המחיצות בסדינים טוב שיארוג בהמחיצות קנים בפחות פחות משלשה שהקנים עצמם הם כמחיצה מטעם לבוד [מ"ש המג"א בסקי"ז דבג' מחיצות לא מהני לבוד צ"ע ולהדיא מוכח מרש"י י"ח. ד"ה סיכך גבי אכסדרה שיש לה פצימין דאמרינן לבוד בג' מחיצות והעיקר כמ"ש בסעיף כ"ה דבשתי מחיצות לא אמרינן לבוד ולא בג' ע"ש ודו"ק]:
- שו"ת יחוה דעת חלק ג סימן מו (וכן האריך ביביע אומר ט או"ח סי' נט ותחילת חזו"ע סוכות עמ' ב-ו)
אין לעשות מחיצות של דפנות הסוכה מסדינים ויריעות שרוח מצויה מנדנדת אותם, שכל מחיצה שהולכת ובאה ברוח אינה מחיצה. ואפילו מחיצה אחת משלשת הדפנות של הסוכה עשויה מסדינים ויריעות פוסלת את הסוכה. ויש להזהיר לעושים מחיצות הסוכה או מחיצה אחת ממנה מסדינים או מיריעות מבלי שיארוגו אותם בקנים, לבל יעשו כן, ולהעיר למוסר אזנם שעל ידי כך הם יושבים בסוכה פסולה, ומבטלים מצות סוכה כהלכה, וגם מברכים ברכה לבטלה. ולשומעים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב.
- שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן מ אות ב
...ולדינא ודאי נדנדו קצת מסתבר שאינו כלום. ואם אף כשלא מקושרים אינם מתנדנדים אלא פחות מג"ט, מסתבר נמי שמותרים לכתחילה, אבל דווקא כשקשרם למטה, דכיוון דעכ"פ מנדנד הרבה, לא היו עושין כן בדירה קבועה כבית אף במקומות החמים, וצריך שתהא הישיבה בסוכה שהיא כעין תדורו כדלעיל, ומכל מקום לא חיישין שיינתק הקשר ולא אדעתייהו. ואף שאינו ברור אצלי, שליכא ע"ז ראה ברורה, מ"מ משמע ומסתבר כן, ובפרט שמשמע שכן סובר המשכנות יעקב. ואף שלענין מחיצות דשבת לא מסתבר כוותיה אלא כהחולקין עליו, שהיא מחיצה גמורה, מ"מ לענין סוכה משמע כן מגמ' ומסתבר כן. ולמעשה שאתה כותב דהיום עושין הדפנות מיריעה עבה וקושרין היטב, שלכן מותר לכתחילה, והמחבר בסימן תר"ל סעיף י' שכתב שאין נכון לעשות מיריעות של פשתן בלא קנים מטעם זימנין דמינתקי, הוא דווקא ביריעות דקות, דדווקא באלו מסתבר שלכתחילה אין לעשות מיריעות, לענ"ד קשה לסמוך ע"ז מאחר שלא מפורש חילוק כזה אף לא במחברים היותר אחרונים כהמ"ב ועה"ש, אלא כשלא היה אפשר לפניו לעשות סוכה אחרת. ומצד מה שרואין במדינתנו באמריקא שמוכרים סוכות שנעשו דפנותיהם מיריעות, פשוט שלא היה זה ע"פ הוראה כדכתבתי.
- חזו"א עירובין סי' יג אות ו

1) סוכה כ"ד צ"ל כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד צריכה מחיצה, אע"פ דלעיל כ"ג אי ס"ל לכלול תנאי דאינה יכולה לעמוד צריכה דיעשה פסולה, הכל אשמועינן אינה נועלת, אלא שהרוח מוליכה ומציאה כמו שפרש"י, דכיינו דוקא שהרוח מפורז את הענפים באופן שהן מתרחזות זה מזה, ובעל"ל מחיצה הריא שעתא, הלכך פסול אף בשו"ת נחין ושקטין ומחילתן שלימה, דהוי מחיצה עראי שאינה יכולה לעמוד ברוח, אבל אי המחיצה חזקה שאין הרוח יכול לפזרה, אלא

...והנה יש מקומות שנהגו לעשות מחיצות מבד ברזנט המחובר היטב לסוכה. ויש להסתפק אם באופן זה מרן השו"ע יודה להתיר. ונראה שלהלכה אם הם מחוברים היטב ע"י לולאות באופן שאין כלל חשש שינתקו, יש להכשיר דפנות אלו אף לדעת מרן, שכן אין חשש שינתק בלא שירגיש בכך. אלא שמן הראוי שאף בדפנות אלו להעמיד קנים בפחות מג' טפחים, שאז ודאי שיש כאן מחיצה טובה. וכן יכול לקשור חבלים פחות פחות מג' כדי שיהא לבוד. ויש להקל בזה לכתחילה אף שנתבאר בתשובה א' שראוי להחמיר כדברי המג"א שבג' דפנות אין די במחיצת לבוד, אלא בעינן מחיצת שתי וערב, ע"ש, שכן כאן שאין זה אלא חשש שמא ינתק, אין לנו להחמיר כשעושה מחיצה מדין לבוד. (וראה גם בא"ר בסימן תר"ל ס"ק י"ט ובבכורי יעקב שם ס"ק ד').

ואולם אף העושה מחיצות מבד ברזנט צריך להזהר שיהו דפנות אלו עומדות ברוח מצויה ובעינן שלא תהא רוח מצויה מנידה אותם וכמבואר בשו"ע שם אבל אם הרוח מנידה אותם אינן קרויות מחיצות והסוכה פסולה אמנם לא מבואר בדברי המפרשים בכמה שיעור תנודה המחיצות בטלות ונראה שאין סברא שאפילו נדות מעט כבר נפסלות שהרי באילנות אף שממלא את האוירים בתבן וקש הרי הם נדים מעט שלא יתכן שלא יתנענעו כלל ועל כרחך שבנדנד מועט לא מתבטל שם מחיצה ונראה שהשיעור הוא בכדי שינועו ג' טפחים שהוא שיעור לבוד ויש להסתפק אם הוא באופן שינועו לכל צד ג' טפחים או שבסך הכל נעים ג' טפחים ונראה שלמעשה אין להקל כשנעים בסך הכל ג' טפחים דהיינו טפח וחצי לכל צד (וראה בחזו"א סימן ע"ז ס"ק ו'). וראה גם בפרמ"ג בסימן שס"ג א"א ס"ק ד' ובערוך השלחן שם סעיף ח' וראה עוד במחצית השקל בסימן שס"ב ס"ק כ"א). ועל כן אם בד זה מתנועע ברוח מצויה באמצעו עד ג' טפחים, פסול לדפנות, אבל בפחות מכן שרי.

- מועדים וזמנים השלם – הגר"מ שטרנבוך – חלק א סימן פד עמ' קסז-קסח

ולע"ד נראה דהא ודאי מעיקר הדין סדין כשר לדופן אף שע"כ נע קצת ברוח, וכן מבואר בפסיקתא פרשת אמור "הדפנות במצעות ובאבנים ובקרשים" ע"ש⁵. ומוכח שגם לדעת המ"א לא בעינן שלא ינוע משהו דע"כ בכל רוח מצויה נע קצת. ואפילו מיירי במקום שמוקף מחיצות ואין הרוח מגיע לא מהני, שהשיעור בעצם חוזק המחיצה וכשמצד עצמו מתנדנד לא מיקרי מחיצה כלל. ע"כ נראה שאם קשר כפי הצורך למעלה ולמטה אף שנע קצת לא איכפת לן שזהו הדרך במחיצה זו, ומחיצה דסוכה בעינן כדרך מחיצה. ולכן בסדין אם קשר כראוי אף שנע קצה לא איכפת לן שזהו דרכה. ורק אם מתנועע יותר מהראוי למחיצה נתבטלה וא"כ לפי דברינו השיעור דמחיצה נע לבטלה היא יותר מכדרכה, והיינו לאחר שקושר טוב ובחוזק כמו שיבואר...

וכהיום יש נוהגין להשתמש בסדינים ואולי דעתם שהש"ע מיירי שקושר רק למעלה ואז מצוי שינתק שלא מדעתו, אבל אי מדבקים היטב למעלה ולמטה ולצדדין כמסמרים איו לחוש שינתק וע"כ לא קפדינן ליהזר, ומ"מ ראוי להחמיר ולא להשתמש בסדינים כלל כיון שבש"ע מבואר האיסור מגזירה שינתק לית לן להקל וכן סתמו האחרונים.

- שו"ת משנה הלכות חלק ה סימן עז

...והיות כי נהגו העולם לעשות סוכות מיריעות וסדינים פה בארה"ב עושים סוכות ודפנותיהם מיריעות גם שמעתי שבא"י הרבה עושים סוכות כאלו (הגם ששמעתי בשם הגאון מטשעביץ צ"ל שאמר שמי שיש לו סוכה כזו יעשה קנים כל שלשה) לכן נראה למשכנתי נפשין דנראה לחדש דלא אסרו רבינו פרץ ודעימיה דפנות מיריעות אלא כשהיריעות קשורין לעצמן ביתידות או בקנים שישנם בד' רוחות או אפשר שלא היו שם קנים אפילו בד' רוחות אבל אם עושה ד' קונדתינ ותחבן בארץ ועושה פס המקיף כל הד' קנדתינ מלמעלה ולמטה ומחבר היריעות באותו הפס ואז יש לו פס מלמעלה ופס מלמטה וע"ז קשר הסדין ומחבר היריעות באותו הפס בכל האורך מקצה לקצה כה"ג מודה הר"פ ודעמיה דלא חיישינן דילמא מינתק כה"ג דהני ב' פסים מועילים כעין הקנים ואולי גדולה מזה דהקנים לא הוי רק בכל שלשה טפחים והכי מוקף כל הדופן מקצה לקצה בקרשים מלמעלה ולמטה וזה לפענ"ד נכון. עוד אני מוסיף סברא ואומר דהבו עלה ולא להוסיף ודוקא אם קשר בקשר היריעות הוא דגוזר הר"פ דחייש שמא ינתק הקשר אבל אם חבר היריעות ביתידות כמו שעושים לנתרים כה"ג מודה דלא חיישינן שמא ינתוק דכיון דניהדק ביתידות בכל האורך בפס מלמעלה ומלמטה כה"ג ודאי לא חיישינן שמא ינתק דלא גרע מהמחבר נסרים ועכ"פ עינינו רואות דכה"ג לא מנתקים וכיון דהם לא אמרו אלא בקשירה לכן נראה שאם עושה מחיצות מיריעות ומהדקם ביתידות ויש שם פס מלמעלה ולמטה מקיף כל ד' רוחות כה"ג נראה דכ"ע מודי דעושה מיריעות כיון דליכא טעם לגזור בכה"ג וכיון דלא הוי אלא גזרה דרבנן משום שמא ינתק והם לא אמרו אלא בקשירה אף אנן נימא דביתידות ובפסין לא גזרו גם הם והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם ועכ"פ זה רק באופן שאמרנו, ודאי לעשות מחיצות מיריעות בקשירה בלי תנאים הנ"ל היינו פסים בהיקף וחיבור ביתידות ח"ו לעבור על דברי ר"פ ודעימיה והש"ע לכתחלה כנלפענ"ד.

- אבן ישראל ט – הרב יעקב ישראל פישר – הלכות סוכה – עמ' קיט-קכ

שם סעיף י' במ"ב אות מ"ח עד שלא תהא הרוח מצויה מנידה אותם, כתב המ"ב דאם מנידה אותם אפילו אין בכח הרוח להפיל אותם רק שע"י הרוח הולך כל המחיצה ובא, קי"ל דשוב לא הוה מחיצה, ע"כ.

ולפי"ז מש"כ המחבר אין לעשות כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים, "אע"פ שקשרן בטוב" זימנין דמנתקי ולא אדעתיה, היינו שאז גם אינו הולך ובא, ודבר זה אינו במציאות דבדאי אף שקשרן בטוב זה הולך ובא, וע"כ כונת המחבר דלא כהמ"ב, והיינו דעיקר החסרון משום שכל המחיצה מתנדנד אף שאינו נופל, אלא דמעיקרא הוה מחיצה במקום זה ואח"כ

⁵ פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) ויקרא פרשת אמור דף סז עמוד ב

ישבו בסוכות. לרבות הדפנות. וכן הוא אומר (שמות מ) וסכות על הארון את (הכפורת) [הפרכת]. דופן הוא והוא יוצא בלשון סך אלא שהדפנות במצעות ובאבנים ובקרשים והסך בדבר שאינו מקבל טומאה.

נעשה מחיצה במקום אחר כשמתנדנד, משא"כ אם בכל הד' צדדים מחובר היריעה במסמרים או בחבל אלא שבאמצע מתנדנד ע"י הרוח שפיר דמי, וגם כשהוא קבוע ע"י מסמרים אין כאן חשש שיתנתק, וכש"כ כשנותנים קרש בקצות הסדינים עם מסמרים.

ועתה ראיתי בתזונו איש עירובין דף ל"ז סק"ו שכתב כן כמש"כ לחלק בין אם ענפים מתרחקין אחד מחברו, ואין כאן לבוד או מרחיקו ג"ט מהכתל עיי"ש, וכתב שהאחרונים סתמו בזה ולא פירשו, עיי"ש, וע"כ דגם כאן פי' כן החזו"א.

- תלמוד בבלי מסכת עירובין דף קב עמוד א

אמר רב משום רבי חייא: וילון (רש"י: כנגד הפתח, לצניעות) מותר לנטותו ומותר לפורקו בשבת (רש"י: דלאו אהל הוא, דלא קביעא התם, אלא כן דרכו לינתן ולהסתלק כדלת בעלמא).

- רמ"א על השולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שטו סעיף א

הגה: אבל מחיצה הנעשית לצניעות בעלמא, שרי (טור); ולכן מותר לתלות וילון לפני הפתח, אף על פי שקבוע שם (א"ז ב"י)...

- משנה ברורה סימן שטו ס"ק ו

שקבוע שם - ר"ל שאינו עשוי להסיר משם אלא תלוי שם תמיד אפ"ה חשיב מחיצת עראי כיון שהוא נע ונד ברוח מצויה וגם אינו מעכב לעוברים דרך שם אבל לחברה למעלה ולמטה ומן הצדדים בענין שאין נזוז ממקומו אסור משום בנין⁶ דסתימת קבע הוא:

- שו"ת בדי הארון או"ח סוף סי' כד

...לכתחילה בוודאי שאין לעשות מחיצה רק מיריעות, אפילו אם הן קשורות היטב, כדעת רבנו פרץ שהובא בטור ובשו"ע. ולכן יש להוסיף על מחיצות הבד מחיצות חזקות של "לבוד" שהוא כאריגה בקנים. אולם בדיעבד אם המחיצות קשורות היטב אין ספק שאפשר לסמוך על דעת החזו"א ולאכול ולברך בסוכה.

על כך יש להוסיף עניין חשוב – דברי רבנו פרץ עסקו בסדינים הנקשרים בחוטים וחבלים. לעומת זאת, ביריעות חזקות שנועדו לסוכה ויש בהן לולאות חזקות מארבעת הצדדים אין מקום לחשש ולגזרה שמא יינתקו. שהרי מחיצה זאת לא תתנתק. לכן אם שיעור התנודה הוא פחות מג' טפחים בוודאי שהמחיצה אינה פסולה והסוכה כשרה מלכתחילה.

יש להוסיף עוד ש"לבוד" העשוי מחוטים בלבד, שעלול להתרופף או להינתק, נחשב למחיצה שאינה עומדת ברוח מצויה ואינו מועיל מאומה. ולהיפך, ערכו פחות מיריעות שלמות מתוחות.

במהות הדפנות

- בני יששכר מאמרי חודש תשרי מאמר י - צלא דמהימנותא

(ט) מדרש פליאה (הובא בספר כסף נבחר) ז"ל, איוב היה קורא תגר על היסורין עד שהראהו הקדוש ברוך הוא דפנות הסוכה שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח עכ"ל, יש לפרש עפ"י שכתבו הראשונים (ומעין זה בספר בעל עקדה [פ' אמור שער ס"ז פ"ז]) בפסוק הנה טפחות נתת ימי [תהלים לט ו]. רמז ימי האדם נרמזים בטפחות הסוכה, כל עניני עסקי העולם שהאדם מתעסק בהן הלא המה נחלקים לג' חלקים (טע"ם יתייחב להון) ט'וב ע'רב מ'ועיל כידוע, והנה החלק הטוב והמועיל ישתמש בהם האדם כל צרכו, אבל חלק הערב לחיך ואינו לא טוב ולא מועיל מהראוי להאדם הנלבב להתרחק ממנו ולא יקח ממנו רק ההכרח.

לזה בא רמז הסוכה אחר התשובה אשר חטא האדם ונמשך אחר הערב בעוה"ז והנה שב אל י"י בימי התשובה, הנה נתן לנו אז הש"י מצות סוכה לרמוז להאדם שלא ידמה האדם את עולם הזה לעיקר הבית רק כאורח נטה ללון באהל כסוכה בכרם, על כן שיעור הסוכה ז' טפחים בגובה עשרה טפחים הרי ע' טפחים רמז ימי שנותינו בהם שבעים שנה, הוא הנרמז הנה טפחות נתת ימי, והנה המצוה הוא בדפנות שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, רמז על ג' חלקי עסקי עולם הזה, טוב ומועיל יתנהג עמהם כהלכתן, ושלישית היינו נגד חלק הערב די אפילו טפח, היינו לא ישתמש ממנו רק ההכרחי ולא יחוש ליסורי עולם הזה שאינם ערבים עליו רק בידועו שהם מועילים לנפש לכפרת עונותיו וכיוצא יקבלם בסבר פנים יפות, ובזה תתבונן פירוש המדרש איוב היה קורא תגר על היסורים עד שהראהו הקדוש ברוך הוא דפנות הסוכה ב' כהלכתן ושלישית אפילו טפח, ודי בזה.

- שם משמואל מועדים סוכות שנת תרע"ח

במשנה (פ"א דסוכה מ"א) ושאין לה שלש דפנות, ובש"ס שם (ו ב) דאתאי הלכתא וגרעתה לשלישית ואוקמה אטפח. ויש להבין למה לא נכתב זה להדיא או ברמז עכ"פ בתורה ולא היו צריכין להלכתא:

ונראה דהנה איתא במקובלים שסוכה היא אות ה"א משם הקודש ונרמזת בדפנות הסוכה שתיים כהלכתן ושלישית אפ"י טפח כמו אות ה"א שאין בה אלא כשתי דפנות והשלישית כמין יו"ד, ודוגמתן דפנות הסוכה:

⁶ הרב יובל אברהמי (בשיעור ביוטיוב) הביא מכאן ראיה שהמחבר דיבר רק באופן שהיריעה אינה מחוברת אלא מלמעלה, אולם כשמחוברת מכל צדדיה הרי היא מחיצה מעליא וכשרה לסוכה. והביא שכן דעת הגאון הרב משה לוי והגר"מ מאזוז.

והנה בש"ס מנחות (כ"ט ב) ומפני מה נברא העוה"ז בה"י מפני שדומה לאכסדרה [ברש"י שפתוח מתחתיו] שכל הרוצה לצאת [ממנו לתרבות רעה] יצא, ומ"ט תליא כרעי' דאי הדר בתשובה מעיילי לי' [בפתח העליון בין רגל שבתוכו לגגו] וליעייל בהך לא מסתייעא מילתא [דהבא ליטהר בעי סיוע מפני יצה"ר הילכך עבדי לי' סיוע פתח יתירה] כדר"ל דאמר ר"ל מה דכתיב אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא ליטהר מסייעין אותן [אלמא בעי סיוע]:

ונראה דהא דר"ל דהבא ליטהר צריך סיוע אתיא כאידך דר"ל (פסחים ק"ט א) אמר רשב"ל משום ר' יהודה נשיאה מאי דכתיב וידי אדם מתחת כנפיהם ידו כתיב זה ידו של הקדוש ברוך הוא שפרוסה תחת כנפי החיות כדי לקבל בעלי תשובה מיד מדת הדין [פירש"י שמקטרגת ואומרת לא תקבלם והוא מקבלם בסתר]. והא דפירש"י במנחות מפני יצה"ר, י"ל שמחמת מדת הדין המקטרגת למעלה יש כח ורשות ליצה"ר למטה להפריע את לב בעלי תשובה מלעשות תשובה, ואידי ואידי חדא מילתא הוא. אך בעיקר הקטרוג של מדת הדין יש להבין הרי תשובה קדמה לעולם, וכך היו התנאים בתחילת הבריאה, ושוב מה קטרוג שייך ע"ז:

אך כבר הגדנו דודאי בתשובה מאהבה שזדונות נעשות כזכיות לא שייך קטרוג, אלא אף תשובה מיראה אם התשובה היא תשובה שלימה כבש"ס (שלהי יומא) ה"ד בעל תשובה וכו', דקצת משמע שם דמיירי בתשובה מיראה עיין שם, לא שייך עוד קטרוג. וא"כ הא דיש עוד קטרוג מיירי כשאין תשובתו שלימה לכל פרטי, וע"ז שייך קטרוג מדת הדין לומר אל תקבלם, מפני כי התשובה איננה שלימה עפ"י הדין, וצריך לזה חסד, והוא ימין ה' הפשוטה לקבל שבים, וא"כ הא דתליא כרעא דה"י בשביל בעלי תשובה נמי עבור אותם שאין תשובתם שלימה שאיננה עפ"י הדין:

ויש לומר דהיינו הך דאיתא בהאריז"ל דסוכות הוא ימינו תחבקני ולזה רומזין נמי דפנות הסוכה נגד ג' פרקי היד המחבקות, שפרק השלישי שהוא כף היד אינו אלא טפח, כי ימין ה' הפשוטה לקבל שבים ותליית כרעא דה"י חדא מילתא הוא, והכל בשביל אותם שאין תשובתם שלימה עפ"י הדין, ומינה דאף אותם אם רק באין ליטהר הסוכה קולטתם:

ובזה יש לפרש הא דאתא הלכתא וגרעתה לשלישית ואוקמה אטפח, ולא נכתב זה להדיא, או ברמז עכ"פ בתורה. דהנה תורה שבכתב נגלה לכל והי' המקטרג מקטרג כנ"ל, ע"כ אין לזה רמז בתורה שבכתב אלא בהלכות תורה שבע"פ שאיננה נגלית למקטרג:

והנה זה לימוד לכל אדם הבא ליטהר וכחות רעים רודפין אחריו, להשקיע עצמו בתורה שבע"פ, והיא הטמנה טובה שאין למעלה הימנה, וכענין יעק"א ע"ה שהטמין עצמו בבית עבר מפני רדיפת עשו אחיו:

- שם משמואל מועדים שבת חול המועד סוכות שנת תרע"ח

יש להתבונן בענין דפנות הסוכה שאין הסוכה נכשרת בלעדם ומ"מ כל הסוכה אינה נקראת אלא ע"ש הסך כברש"י ריש סוכה:

ונראה דהנה ענין סוכה הוא בלשון המקובלים (זוה"ק ח"ג רנ"ה ב) אימא דמסכת על בנין. והפירוש הוא אור עליון המקיף את כל שלמטה ממנו ומשמרם מדבר זר. ואמרו ז"ל כי סוכה גמטריא צ"א חיבור שני שמות הוי' אד' יתב'. והעולה מכולם שהיא התפשטות אור עליון למטה והוא בחינת החסד, וע"כ סוכה היא בזכות אהרן שהניח דרגין שלו שהי' איש מרכבה והתחסד עם בנ"א פחותי ערך לעשות שלום וכו', וכמו חסד אברהם שהניח דרגין שלו ועסק עם פשוטי העם להרימים משפל מצבם ולהודיעם את דת האמת, וגם בגשמיות להאכילם ולהשקותם:

אך ענין דפנות הסוכה הוא להיפוך מענין הסוכה. שענין הסוכה הוא התפשטות, והדפנות ענין צמצום ודין, היינו לחוץ ולשום גבול בפני כחות שאינם ראויים לבוא לתוך הסוכה ולקבל את הארות הסך. ואף שענין הדפנות הוא היפוך מענין הסוכה, מ"מ הם הגורמים להתפשטות אור הסך דמבלעדם לא היתה חציצה בפני הכחות שאינם ראויין, ושוב לא הי' אפשר לאור הסוכה להתפשט למטה כלל, ומ"מ אינו נקרא שם סוכה עליהם, שענין חלות שם שמים על הסוכה הוא התפשטות קדושה, ודפנות הם היפוך מענין התפשטות אלא צמצום ודין. ומצינו לשון זה (גיטין ל"ד א) דפנוי שפירשו הכאה ויסור, הרי שלשון דופן הוא מלשון דינים:

ולפי האמור יש לפרש הא דאתי הלכתא וגרעתה לדופן שלישי ואוקמה אטפח, כי באשר כל ענין דופן הוא לחוץ ולשמור לבל יקרב זר, וידוע שתורה שבע"פ היא שמירה בפני החיצונים, ואיתא בספרים בפירוש תיבת מסכת שהוא מלשון מסך המבדיל בפני החיצונים, ע"כ מפאת תורה שבע"פ שהיא המשמרת די בדופן שלישי שהי' טפח לבד:

ובזה יש לפרש הא דש"ס (ריש ע"ז) דאומה"ע יאמרו תנה לנו מראש ונעשנה ואמר להם הקדוש ברוך הוא מצוה קלה יש לי וסוכה שמה. ויש להתבונן בזה מאי שנא מצות סוכה מכל תרי"ג מצוות. וי"ל עפ"י"מ שהגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה כי גם בלעם וכדומה מהאומות היו רוצים קרבת אלקים, אבל לא היו רוצים להניח בשביל זה תאוותם הגשמית, אבל ישראל קדושים נותנים בשביל דבר קדושה כל חללי דהאי עלמא, וזהו ההיכר בין ישראל לאוה"ע לעולם. עכת"ד הצריך לענינו:

וי"ל שלכך ניתנה להם מצות סוכה, שהדפנות מורין על פירוד והתרחקות דבר שאינו ראוי מענין אלקי הנרמז בסך, ובאשר האומות עבבימו עבבי רש מגפן סדום גפנם ומשדמות עמורה, מצוה זו היא בחינה טובה. ובאשר אינם רוצים להניח את תאוותם, ע"כ לא היתה הסוכה מקובלת להם, וכאשר תקדר עליהם החמה בעוטי מבעטי:

ובזה יש לפרש דברי הפייטן ארבע דפנות וצל עלי', שלכאורה תמוה הלוא די שתיים כהלכתן ושלישית אפי' טפח, ואפי' לר"ש הוא שלש כהלכתן ורביעית אפי' טפח, ולמה יסד הפייטן ד' דפנות. ולהנ"ל י"ל דלעת"ל לאומות שאין טבעם נוטה להפרד מתאותם צריכין מחיצה שלימה ביותר, ואפי' לרבנן צריכי ד' מחיצות שלימות: